

ISSN 2311-8164

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКОВИЙ ВІСНИК
МУКАЧІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ

ЖУРНАЛ НАУКОВИХ ПРАЦЬ

№ 23 (18)'2017

МУКАЧЕВО
2017

УДК 001 (05)

**Науковий вісник Мукачівського
державного університету:**
журнал наукових праць
Випуск 23 (18) 2017

Заснований у 2006 р. Виходить двічі на рік

*Журнал зареєстровано та проіндексовано у
таких міжнародних науково-метричних
каталогах та базах даних:*

- **Index Copernicus (ICV 2015: 32.62)**
- **ResearchBib**
- **РИНЦ**

Головний редактор

Щербан Тетяна Дмитрівна – д.психол.н.,
професор, Заслужений працівник освіти України

Заступники головного редактора

Гоблик Володимир Васильович – д.е.н., доцент,
Заслужений економіст України

Товканець Ганна Василівна – д.пед.н., проф.

Відповідальний секретар

Лизанець Анжела Гейзівна – к.е.н., доцент

Редакційна колегія

Козарь Оксана Петрівна – д.т.н., доцент
**(відповідальний за напрям «Природничі та
технічні науки»)**

Березовська Лариса Іванівна – к.психол.н.,
доцент **(відповідальний за напрям
«Гуманітарні та суспільні науки»)**

Ліба Наталія Степанівна – к.е.н., доцент
(відповідальний за напрям «Економічні науки»)

Мілашовська Ольга Іванівна – д.е.н., професор
Проскура Володимир Федорович – д.е.н.,
професор

Лужанська Тетяна Юріївна – к.геогр.н., доцент
Моргун Алла Володимирівна – к.філол.н., доцент

Стегней Маріанна Іванівна – д.е.н., доцент
Фізеші Октавія Йосипівна – к.пед.н., доцент

Кабаций Василь Миколайович – к.фіз.-мат.н.,
доцент

Мовчан Катерина Миколаївна, директор
бібліотеки МДУ

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 14990-3962ПР від
05.03.2009 р.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 4916 від 16.06.2015

Засновник і видавець:

Мукачівський державний університет
Україна, 89600, Закарпатська область,
м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26
тел. (03131) 2-11-09
факс (03131) 2-11-09
e-mail: nauka@msu.edu.ua

*Рекомендовано до друку та поширення
через мережу Інтернет Вченою радою
Мукачівського державного
університету,
(протокол № 06 від 28.12.2017 р.)*

*З 6 випуску «Науковий вісник
Мукачівського державного
університету»
має власну подвійну нумерацію*

**Науковий вісник
Мукачівського державного
університету** - журнал наукових
праць, який включає публікації
провідних науковців, практиків та
студентів, згруповані за трьома
напрямами (гуманітарні та суспільні
науки, природничі та технічні науки,
економічні науки), які висвітлюють
актуальні питання розвитку науки та
освіти.

Може бути корисним для
науково-педагогічних, інженерно-
технічних працівників, аспірантів та
студентів.

Науковий вісник Мукачівського державного університету : журн. наук. пр. / Ред.кол.:
Щербан Т.Д. (гол. ред.) та ін. – Мукачево : Вид-во МДУ, 2017. - № 23 (18). – 333 с.

УДК 021.1=161.2(045)

БІОБЛОТЕКА ЯК ЕЛЕМЕНТ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

МОРГУН А.В.

Мукачівський державний університет

Стаття присвячена проблемі трансформації діяльності бібліотеки як соціокультурного інституту в умовах глобалізаційних змін розвитку суспільства. Мета статті - охарактеризувати сучасну модель бібліотеки і перспективи її розвитку як необхідного суспільству соціального інституту. Проведено аналіз бібліотеки як установи, що забезпечує можливість пізнавального процесу, спадкоємність культурного розвитку і використання культурного надбання людства. Бібліотека трактується як адаптивна багатофункціональна та відкрита культурно-цивілізаційна інституція, призначення якої - сприяння обігу і розвитку накопиченого людством знання шляхом забезпечення вільного доступу до нього. Пошук нових форм та методів соціокультурної діяльності бібліотек сприяє активному поширенню досвіду реорганізації бібліотек з конкретним читацьким призначенням, диференціацією напрямів. Активно функціонують ділові бібліотеки, бібліотеки духовної літератури, бібліотеки-музеї, бібліотеки-салони, бібліотеки-театри, центри дозвілля молоді, центри сучасного бестселера, екологічні „зелені” бібліотеки тощо. Сучасна бібліотека створює можливості для членів суспільства задовольняти свої інформаційні та психологічні потреби через сукупність документів, накопичених у фондах, а також використовувати для цих цілей інформаційні ресурси інших бібліотек і установ., при цьому інформаційні потреби користувачів можуть мати найрізноманітніший характер і стосуватися як різних сфер професійної діяльності, так і повсякденного життя. Доведено, що пошук нових форм та методів соціокультурної діяльності бібліотек сприяє активному поширенню досвіду реорганізації бібліотек з конкретним читацьким призначенням, диференціацією напрямів.

Виходячи з того, що бібліотека є відносно стійкою формою організації соціального життя, що забезпечує стійкість зв'язків і відносин у суспільстві, з повною підставою вона може бути визначена як соціальний інститут. Бібліотека є однією з базових структур соціуму, тому зміни, що в ньому відбуваються, мають безпосередній вплив на бібліотеку. Громадська місія бібліотеки як соціокультурного інституту визначається характером розвитку цивілізації. Зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві призвели до трансформації соціальних функцій бібліотеки, а її традиційні функції збагатилися новим змістом, розширилися можливості їх реалізації.

Ключові слова: бібліотека, соціокультурний інститут, інформаційне середовище, інфраструктура суспільства.

Перехід до інформаційного суспільства, значне збільшення потоків інформації, при цьому не завжди якісної та достовірної, супроводжуються трансформацією механізмів її отримання та здійснюють значний вплив на всі соціальні інститути, які тим чи іншим чином пов'язані зі створенням, споживанням, зберіганням та розповсюдженням інформації. Бібліотека як один з таких інститутів стикається з певними труднощами і суперечностями, які змушують інакше поглянути на її призначення. Особлива увага при цьому приділяється задоволенню інформаційних потреб користувачів, реалізація яких здійснюється за допомогою інформаційних технологій.

Як стверджують бібліотекознавці, на сучасному етапі розвитку суспільства бібліотека визнається найважливішим соціально-культурним центром, інститутом, що зумовлено певними закономірностями розвитку суспільства.

Сьогодні бібліотеки стають ініціаторами розробки та реалізації програм соціальної спрямованості, об'єднують зусилля представників влади, політичних і громадських організацій та населення. Цілеспрямована діяльність бібліотек пов'язана з формуванням та задоволенням духовних потреб користувачів з метою всебічного й гармонійного розвитку особистості у просторі дозвілля. Особливої актуальності набуває бібліотека як установа, що забезпечує можливість пізнавального процесу, спадкоємність культурного розвитку і використання культурного надбання людства.

Бібліотека як соціокультурний інститут викликає до себе дослідницьку увагу з того часу, коли була усвідомлена як специфічний елемент життя культурної людини. Питання

розвитку бібліотек як соціокультурних центрів є предметом наукових досліджень багатьох науковців: Н.П. Бурої, Г.В. Головіної, Є.А. Домаренко, А.Д. Жаркова, С.А. Єзової, В.М. Зайцева, Т.Б. Маркової, С.Г. Матліної, Р.С. Мотульського, Г.К. Олзоєвої, М.М. Самохіної, М.С. Слободяника, А.С. Чачко. До проблеми соціокультурної діяльності звертаються науковці різних галузей, серед них слід назвати А.В. Соколова, В.К. Скарнь, Т.Г. Кисельову, Ю.Д. Красільнікова, А.С. Ковальчук, Н.В. Шарковську, В.М. Рябкова та інших.

Серед науковців триває дискусія стосовно того, яким саме соціальним інститутом є бібліотека – інформаційним чи культурним. Однак усі суперечності стосовно даної проблеми втрачають свій сенс, тому що бібліотека фактично включена у всі структури суспільства і безпосередньо пов'язана із забезпеченням інтересів соціальної спільноти в цілому. Виходячи з цього, бібліотеку слід розглядати як цілісний соціальний інститут, що включає інформаційні, культурні та інші компоненти.

В останні роки значно збільшилась кількість досліджень, як на теоретичному, так і на практичному рівні, які мають на меті виокремлення власне соціокультурної діяльності бібліотеки як центру роботи з книгою та інформацією, центру спілкування і дозвілля, центру розвитку інтелектуального та творчого потенціалу користувачів. Як соціально-культурний центр бібліотека відіграє суттєву роль у розвитку суспільства, обслуговує усі категорії читачів, розповсюджує знання. Роль бібліотек як соціально-культурних центрів постійно зростає у сфері освіти та культури.

Мета статті-охарактеризувати сучасну модель бібліотеки і перспективи її розвитку як необхідного суспільству соціального інституту. Для цього необхідно:

1. Проаналізувати сучасні тенденції суспільного розвитку, що визначають соціокультурні трансформації сучасної бібліотеки.
2. Виявити основні вимоги, що пред'являються до соціального інституту бібліотеки в контексті формується суспільства знань.
3. Проаналізувати соціокультурні зміни бібліотеки та бібліотечних моделей, представлених в практиці зарубіжних та вітчизняних бібліотек.

Основна діяльність бібліотек завжди була обумовлена їх роллю, цілями, завданнями, функціями. Наприкінці ХХ століття у науковому обігу починає використовуватися термін місія. Тому у теоретичних працях можна зустріти підміну понять функція і місія.

У сучасному суспільстві існують різні погляди на роль, функції і місію бібліотек. Умовно їх можна розділити на гуманістичні та технократичні. В основі гуманістичних поглядів лежить соціокультурний підхід до діяльності бібліотеки.

Розглядаючи бібліотеку як соціокультурний інститут відтворення знань, який є найважливішим елементом соціокультурної інфраструктури в суспільстві, побудованому на знаннях, І. П. Тикунова зазначає: місія бібліотеки полягає в тому, щоб сприяти зверненню і розвитку широкого спектру знання, накопиченого людством, та збереженню його як суспільного надбання [11].

Бібліотека безперечно є феноменом культури. І це не безпідставно. У фондах багатьох сучасних бібліотек окрім книг зберігаються картини і гравюри, плакати і листівки, грамплатівки, касети і диски з записами творів літератури, музичного та кіномистецтва. Рідкісні та цінні рукописні і друковані книги є гордістю бібліотечних фондів. Унікальні фонди регіональних і національних бібліотек різних країн світу відносяться до об'єктів культурного надбання людства.

Важко уявити собі будь-яку структуру суспільства, яка могла б функціонувати, не спираючись на бібліотеку. Цим пояснюється виключно велика різноманітність видів бібліотек, які обслуговують усі без винятку соціально-демографічні прошарки суспільства - від дошкільнят до пенсіонерів, представників усіх професій і роду занять.

Термін «бібліотека» походить від грецького слова «bibliothēkē», де «biblion» означає «книга», а «thēkē» - «сховище». Його зміст трактувалося представниками різних епох не однозначно і змінювалося разом зі зміною уявлень про місце і роль бібліотеки у житті суспільства. У різних мовах це слово позначає одне й те саме: книжковий дім, книжковий склад, книгосховище, будинок для книг і т. п., - і відображає найдавніше уявлення про сутність і соціальне призначення бібліотеки - збереження книг.

Призначенням перших бібліотек і першою їхньою місією було зберігання документованого знання. Перші бібліотеки являли собою сховища-скарбниці здебільшого закритого типу, так як існуючі в них матеріали мали матеріально-ціннісне значення. З ХІХ століття її місія поповнилася новим призначенням - просвіта народу. У міру розвитку людського суспільства відбувався процес інституціоналізації бібліотеки: до середини ХХ століття вона перетворилася на інтегрований соціальний інститут, що включає інформаційні та культурні компоненти. Науково-технічні, екологічні, культурні зміни, світові кризові явища ХХ століття призвели до подальшої еволюції бібліотеки.

Як відомо, людство за всю історію свого існування пережило декілька інформаційних революційних переходів. Першою інформаційною революцією була поява слова - осмислених звуків мови як засобу комунікаційного процесу. Друга інформаційна революція пов'язана з винаходом графічних символів - писемного мовлення. Цей принциповий стрибок у розвитку суспільства призвів до появи перших інформаційних технологій в сучасному розумінні - інформація відірвалася від свого носія, набула предметності. Третьою інформаційною революцією вважається створення цифрового коду, існуючого в пам'яті комп'ютера. Автоматична обробка текстів стала основою нових інформаційних технологій.

Сьогодні світ стоїть на порозі четвертої інформаційної революції - переходу від автоматизованої обробки інформації до комп'ютерного подання і безпосереднього обміну знанням в кіберпросторі на основі створюваних метабаз, що з часом може призвести до виникнення так званого штучного інтелекту.

Сучасна бібліотека створює можливості для членів суспільства задовольняти свої інформаційні та психологічні потреби через сукупність документів, накопичених у фондах, а також використовувати для цих цілей інформаційні ресурси інших бібліотек і установ. При цьому необхідно зазначити, що інформаційні потреби користувачів можуть мати найрізноманітніший характер і стосуватися як різних сфер професійної діяльності, так і повсякденного життя.

Організуючи доступ до знань, необхідних для різних видів діяльності, бібліотека тим самим сприяє зростанню матеріального добробуту суспільства. Інформаційно-психологічні ресурси бібліотек є основою для розвитку філософських, ідеологічних, релігійних, політичних течій, з їх допомогою формуються і розвиваються різні напрямки в культурі та мистецтві. Надаючи різноманітну інформацію своїм користувачам, бібліотека сприяє регулюванню різних видів людської діяльності і тим самим забезпечує інтеграцію людських прагнень, дій та інтересів.

Надаючи можливість доступу до документів, що зберігають еталони людських цінностей, які забезпечують сталий розвиток суспільства, його гуманістичний характер, бібліотека сприяє формуванню системи цінностей суспільства у цілому і окремої особистості зокрема.

Сучасний етап розвитку суспільства, як відомо, називають перехідним. Технологічна революція почалася понад тридцять років тому і набуває все більшого динамізму. Підтвердженням тому є високий рівень розвитку інформаційних технологій, поширення комп'ютерної техніки, вплив яких поширюється на спосіб життя людей, їх освіту і роботу. «Вони стають життєво важливим стимулом для людей і суспільства ефективно використовувати знання з метою забезпечення сталого економічного розвитку, підвищення

суспільного добробуту, розвитку культурного різноманіття та загальнолюдських цінностей» [1].

Розвиток нового суспільства концептуально і практично означає формування світового інформаційного простору, який, по суті, є продуктом людської культури. Матеріальну основу інформаційного простору становлять: інформаційні ресурси (бази і банки даних, всі види архівів, система депозитаріїв державних інформаційних ресурсів, бібліотеки, музеї та інше); інформаційно-телекомунікаційна інфраструктура; система масової інформації; технології, засоби зв'язку, інформатизації та телекомунікації; інформаційні продукти і послуги; система захисту інформації. Все це функціонує для забезпечення ідеальної складової інформаційного простору, руху і розвитку смислів і значень, створених людською свідомістю [2].

Основна відмінна риса сучасного інформаційного простору полягає в створенні системи інформаційних комунікацій, що дозволяє отримати доступ соціально необхідної інформації у будь-якому місці та у будь-який час. В результаті здешевлення доступу до мережі Інтернет інформаційні ресурси стають надбанням все більшої частини населення планети. Зростання популярності Інтернет-мережі, у свою чергу, сприяє тому, що дедалі більший масив інформації переміщується у віртуальну сферу, яка в останні роки збагатилася великою кількістю мультимедійних джерел, включаючи телевізійні передачі.

В умовах загальнодоступності джерел інформації у мережі Інтернет постає проблема гарантованого захисту інтелектуальної власності, інноваційної цінності. Особливо це актуально в умовах ринкової структури. Отже, подолати існуючі суперечності можливо лише при наявності розвиненої інтегрованої системи соціальних інститутів, що забезпечують виробництво інформаційних ресурсів, вільний доступ до них, ефективність пошуку і оцінку релевантності його результатів.

Інформаційний простір - це, перш за все, система відносин між виробниками, розповсюджувачами, хранителями та споживачами інформації, тобто між усіма учасниками системи інформаційних комунікацій [3]. Модифікація можливостей, виду і форми надання даних закономірно призводить до перерозподілу ролей у всій цій системі. Розвиток і пріоритет отримують ті її елементи, які здатні виробляти і обробляти інформацію, стимулювати і керувати психологічними процесами [6]. У зв'язку з цим специфічною рисою інформаційного суспільства є зростання «нового політичного класу - класу консультантів, експертів, чи технократів», а інтелектуальні інститути перетворюються на провідні соціальні інститути [7].

Інформаційний простір розуміється також і як результат розвитку фази збереження та передачі інформації. Поняття єдиного інформаційного простору соціуму досить чітко асоціюється з єдиною системою суспільних відносин, що існує на певній території. Це може бути єдиний економічний, політичний, правовий, освітній та інший простір. Включення у систему комунікацій новітніх технічних досягнень, створення нових засобів тиражування і транспортування інформації забезпечують безперервність і розгортання інформаційного простору. При цьому, сама по собі технологія не може гарантувати максимально широкий і вільний доступ до глобальних інформаційних мереж. Для цього потрібні зміни в політичній, економічній, соціальній та культурній сферах на загальносвітовому і національному рівні.

Використання комп'ютерної техніки, нових інформаційних технологій, систем і мереж, можливість швидкої передачі інформації в режимі реального часу на будь-які відстані надає процесу інформаційного виробництва індустріальний характер. Відбувається виділення і відносно відокремлення нової сфери діяльності - виробництва інформації, який слід розглядати як четвертий за рахунком великий етап суспільного поділу праці [8]. Інформаційна індустрія, будучи основою інформаційного суспільства, є цивілізаційним явищем, яке впливає на всі сторони життя: політику, технології, освіту, культуру.

Важко уявити собі будь-яку структуру суспільства, яка могла б функціонувати, не спираючись на бібліотеку. Цим пояснюється виключно велика різноманітність видів бібліотек, які обслуговують усі без винятку соціально-демографічні прошарки суспільства - від дошкільнят до пенсіонерів, представників усіх професій і роду занять.

На різних етапах розвитку бібліотечної справи на перший план виходили ті форми масової роботи, які визначались метою бібліотек як соціальних закладів. Дослідниця Н.П. Бура зокрема зазначає, що у двадцяти-тридцять роки минулого століття це були: голосні читання, групові бесіди, лекції, вечори книги, клуби за інтересами, конкурси, вікторини, різноманітні вечори, бібліотечні, Дні бібліотеки, Дні книги, Свята книги, літературні читання, літературно-музичні вечори тощо.

Наприкінці ХХ століття у бібліотечній термінології з'явилися терміни „медіа тека”, „інформотека”, „відеотека”, „віртуальна”, „гібридна” бібліотеки. Це по суті бібліотеки, де збирають різні по формі документи і надають їх користувачам на більш високому сервісному рівні. Безперечно вимога сьогодення – це бібліотека як інформаційний автоматизований центр, що обслуговує користувачів як в локальному, так і у віддаленому режимі і надає їм широкий комплекс послуг або, іншими словами, це електронна бібліотека як тематично орієнтована чи структурована іншим чином система доступу до віддалених чи локальних електронних ресурсів, що здатна обслуговувати локальних чи віддалених користувачів [10].

Цікавим у пошуку нових форм та методів соціокультурної діяльності бібліотек є так званий японський експеримент. Японія ввела новий тренд - хостел-бібліотеку, який відкрився у Токіо. Цей незвичайний готель називається Book and Bed, але номерів у ньому немає. Book and Bed являє собою одну велику кімнату, де замість перегородок розташовуються дерев'яні книжкові стелажі, а ліжко можна закрити ширмою або ж сховатися у будь-якій ніші за стопками книг. Експеримент розрахований на тих, хто хотів би залишитися у книжковому магазині після закриття.

Пошук нових форм та методів соціокультурної діяльності бібліотек в Україні сприяє активному поширенню досвіду реорганізації бібліотек з конкретним читацьким призначенням та диференціацією напрямів. Мова йде про ділові бібліотеки, бібліотеки духовної літератури, бібліотеки-музеї, бібліотеки-салони, бібліотеки-театри, бібліотеки як центри національної культури, центри дозвілля молоді, центри сучасного бестселера, як культурні центри. В різних регіонах з'явилися екологічні „зелені” бібліотеки, які пропагують перехід від проблем захисту природи до екології душі, відродження моральних цінностей. Розпочали роботу бібліотеки, які проводять бібліотерапевтичну реабілітацію людей з обмеженими можливостями. Розповсюдження серед практиків-бібліотекарів отримала бібліотека-фонотека сучасної музики з фондом грамплатівок, касет, дисків. Один із розповсюджених напрямів роботи бібліотек – це бібліотека сімейного читання, що сприяє підвищенню рівня психолого-педагогічної грамотності батьків, вихованню культури спілкування в сім'ї, залученню батьків до рекомендації книг своїм дітям, збагаченню їх читацького досвіду власними інтересами. Використовуючи даний напрямок роботи, необхідно враховувати, що фонд бібліотеки має задовольняти потреби в літературі як дітей, так і їх батьків. Слід зазначити, що бібліотеки як культурні центри кооперують зусилля з різними інститутами і організаціями.

Таким чином, в останні роки за бібліотекою в Україні поступово все більше закріплюється статус соціального, освітнього, інформаційно-культурного закладу, центру міжособистісного спілкування та змістового проведення дозвілля. Однак при цьому слід наголосити, що дослідження закономірностей розвитку бібліотек як соціокультурних центрів в Україні потребує зусиль науковців і практиків щодо застосування у практичну діяльність нових інформаційних технологій, а також активізації інформаційно-просвітницької та соціокультурної функцій бібліотек.

Бібліотеки – це поліфункціональні заклади, їх повноцінний розвиток як соціокультурного феномену визначається багатством напрямків діяльності. Прогнозуючи майбутнє бібліотеки, передбачається її розвиток як соціокультурного центру, що організовує неформальне спілкування користувачів, зустрічі з цікавими людьми, інформує користувачів про літературно-художні новинки, публіцистику тощо. Розвиваючись, трансформуючись та адаптуючись, бібліотека залишається культурно-цивілізаційним феноменом з функціями соціального інституту, який включає усі досягнення культури та цивілізації.

Висновок. На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що зміни, які відбуваються в суспільстві, є потужним фактором розвитку сучасних бібліотек. Вони в значній мірі впливають на вибір підходів до формування бібліотечно-інформаційних ресурсів та обслуговування користувачів, до розробки бібліотечних технологій і розвитку персоналу, модернізації традиційних та освоєння нових напрямків діяльності.

Виходячи з того, що бібліотека є відносно стійкою формою організації соціального життя, що забезпечує стійкість зв'язків і відносин у суспільстві, з повною підставою вона може бути визначена як соціальний інститут.

Розгляд бібліотеки в загальнокультурному, соціальному контексті дозволив виявити такі властивості, які є, з одного боку, наслідком глобальних змін, пов'язаних з розвитком суспільства знань, а з іншого - необхідною умовою розвитку бібліотеки як соціального інституту відтворення знань. Розуміння державами, соціальними групами і індивідами важливості циркуляції інформації, існуючих диспропорцій в міжнародних потоках інформації, а також наявність глобальних соціальних проблем висунуло нову концепцію суспільного розвитку: від інформаційного суспільства до суспільства знань.

Аналіз соціокультурних трансформацій бібліотеки показав, що сучасна бібліотека - це адаптивна багатофункціональна, відкрита культурно-цивілізаційна інституція, яка збирає, організовує і зберігає документоване знання, гарантуючи стійкість суспільного життя у разі соціальних потрясінь. Вона формує і задовольняє інформаційні, освітні та культурні потреби індивідів, забезпечуючи інтеграцію їх прагнень, дій та інтересів. Бібліотека транслює культурні норми і цінності від покоління до покоління, сприяючи соціальній адаптації та соціалізації індивідів протягом усього життя.

Бібліотека є однією з базових структур соціуму, тому зміни, що в ньому відбиваються, мають безпосередній вплив на бібліотеку. Громадська місія бібліотеки як соціокультурного інституту визначається характером розвитку цивілізації. Зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві призвели до трансформації соціальних функцій бібліотеки, а її традиційні функції збагатилися новим змістом, розширилися можливості їх реалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акилина М.И. Информационная функция как понятие / М.И. Акилина // Библиотека. – 1999. – № 10. – С. 30-32.
2. Акилина М.И. О критериях отнесения библиотеки к документным и информационным учреждениям / М.И. Акилина // Библиотечное дело на пороге XXI века : тез. докл. и сообщений междунар. науч. конф. (Москва, 15-16 апр. 1998 г.). – М., 1998. – Ч. 1. – С. 16.
3. Армс В. Электронные библиотеки / В. Армс. – Люберцы : ПИК ВИНТИ, 2002. – 274 с.
4. Арнольдов А.И. Культурная политика: реалии и тенденции / Арнольдов А.И. — М., 2002. — 64 с.
5. Бібліотека – юнацтво: впровадження інновацій. З досвіду використання інтерактивних форм в роботі з юнацтвом бібліотеки-філії № 5 Смілянської МЦБС / І.А. Огус. — Черкаси, 2006. — 28 с.
6. Багрова И.Ю. Есть ли у библиотеки будущее в XXI веке / И.Ю. Багрова // Библиотековедение. – 1999. – № 1. – С. 138-151.
7. Багрова И.Ю. Национальные библиотеки и проблемы развития библиотечного дела за рубежом в конце XX – начале XXI века : обзоры, рефераты и пер. англояз. лит. / И.Ю. Багрова. – М. : Пашков дом, 2004. – 498 с.
8. Багрова И.Ю. Электронная библиотека: по материалам англоязычной печати 2000-2004 гг. / И.Ю. Багрова // Библиотековедение. – 2005. – № 4. – С. 50-57.

9. Бура Н.П. Форми масової роботи з читачами у бібліотеках (1920-1930 pp.) /Н.П. Бура // Бібліотекознавство і бібліографія. — 1991. — Вип. 30. — С. 127-131.
10. Дудченко С. В. Библиотека - форпост культуры XXI века / С.В. Дудченко //Культура народов Причерноморья. — Симферополь : Межвузовский центр „Крым”. — 2002. — № 36. — С. 219-221. — Режим доступа до журн.: http://www.nbuv.gov.ua/ellib/Crimea/Dudchenko/avtor/knp36_57.pdf.
11. Тикунова І. П. Концептуальна модель сучасної бібліотеки: соціально-філософський аналіз: дис. канд. філос. наук: 09.00.11/ І. П. Тикунова. Архангельськ, 2007. - 129 с.

АННОТАЦИЯ

БИБЛИОТЕКА КАК ЭЛЕМЕНТ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ СОВРЕМЕННОГО ОБЩЕСТВА

Статья посвящена проблеме трансформации деятельности библиотеки как социокультурного института в условиях глобализационных изменений развития общества. Цель статьи - охарактеризовать современную модель библиотеки и перспективы ее развития как необходимого обществу социального института. Проведен анализ библиотеки как учреждения, обеспечивающего возможность познавательного процесса, преемственность культурного развития и использования культурного наследия человечества. Библиотека трактуется, как адаптивная многофункциональная и открыта культурно-цивилизационная организация, назначение которой - содействие обращения и развития накопленного человечеством знания путем обеспечения свободного доступа к нему. Поиск новых форм и методов социокультурной деятельности библиотек способствует активному распространению опыта реорганизации библиотек с конкретным читательским назначением, дифференциацией направлений. Активно функционируют деловые библиотеки, библиотеки духовной литературы, библиотеки-музеи, библиотеки-салоны, библиотеки-театры, центры досуга молодежи, центры современного бестселлера, экологические "зеленые" библиотеки и тому подобное. Современная библиотека создает возможности для членов общества удовлетворять свои информационные и психологические потребности по совокупности документов, накопленных в фондах, а также использовать для этих целей информационные ресурсы других библиотек и учреждений. При этом информационные потребности пользователей могут иметь разнообразный характер и касаться как различных сфер профессиональной деятельности, так и повседневной жизни. Доказано, что поиск новых форм и методов социокультурной деятельности библиотек способствует активному распространению опыта реорганизации библиотек с конкретным читательскому назначению, дифференциацией направлений.

Исходя из того, что библиотека является относительно устойчивой формой организации социальной жизни, обеспечивает устойчивость связей и отношений в обществе, с полным основанием она может быть определена как социальный институт. Библиотека является одной из базовых структур социума, поэтому изменения, которые в нем отражаются, имеют непосредственное влияние на библиотеку. Общественная миссия библиотеки как социокультурного института определяется характером развития цивилизации. Изменения, происходящие в современном обществе, привели к трансформации социальных функций библиотеки, а ее традиционные функции обогатились новым содержанием, расширились возможности их реализации.

Ключевые слова: библиотека, социокультурный институт, информационная среда, инфраструктура общества.

SUMMARY

LIBRARY AS AN ELEMENT OF THE SOCIAL AND CULTURAL INFRASTRUCTURE OF MODERN SOCIETY

The article is devoted to the problem of transformation of the library activity as a social and cultural institute in the conditions of globalization changes in the development of society. The purpose of the article is to characterize the modern model of the library and the prospects for its development as a social institution of the social community. The analysis of the library as an institution, which provides the possibility of cognitive process, continuity of cultural development and the use of cultural heritage of mankind, has been carried out. The library is interpreted as an adaptive multifunctional and open cultural and civilization institution which purpose is to facilitate the circulation and development of knowledge accumulated by humanity by providing free access to it. The search for new forms and methods of social and cultural activity of libraries promotes the active dissemination of the experience of reorganizing libraries with a specific reader's purpose, differentiation of directions. There are active business libraries, libraries of spiritual literature, library-museum, libraries-saloons, library theaters, youth leisure centers, modern bestseller centers, ecological "green" libraries, etc. The modern library creates opportunities for members of society to meet their information and psychological needs through a set of documents accumulated in funds, as well as to use information resources of other libraries and institutions for these purposes, with the information needs of users can be of the most

diverse nature and relate to different areas of professional activities, and everyday life. It has been proved that the search for new forms and methods of social and cultural activity of libraries promotes the active dissemination of the experience of reorganizing libraries with a particular reader's purpose, differentiation of directions.

Proceeding from the fact that the library is a relatively stable form of organization of social life, it ensures the stability of ties and relations in society, with good reason it can be defined as a social institution. The library is one of the basic structures of the society, therefore the changes that are reflected in it have a direct impact on the library. The public mission of the library as a socio-cultural institution is determined by the nature of the development of civilization. Changes occurring in modern society led to the transformation of the library's social functions, and its traditional functions were enriched with new content, and the possibilities for their implementation expanded.

Key words: library, social and cultural institute, information environment, infrastructure of society.

УДК 801.81:398.8(=161.2)

УНІВЕРСАЛЬНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ГЕНІЙ (ОКРЕМІ ФРАГМЕНТИ ІСТОРИЧНОГО ПОРТРЕТУ І. Я. ФРАНКА)

ПАВКО А.І.

Національна академія управління

Актуальність статті обумовлена необхідністю аналізу життя і діяльності видатного українського поета, письменника, громадського діяча І.Я. Франка на основі сучасних історико-політичних та гуманітарних досліджень. **Мета статті:** здійснити аналіз історичного портрету І.Я. Франка та його ролі у формуванні української державності.

Методологія. Теоретико-методологічною основою дослідження виступають положення історичної та філологічної наук щодо системного аналізу як найбільш послідовної реалізації системного підходу до вирішення політичних, соціально-економічних, технічних та інших проблем у різних сферах людської діяльності. На основі методів пошуково-аналітичного дослідження акцентується увага на феномені І. Франка, що визначається, насамперед, такими його рисами як високий рівень освіченості, наявність унікальних інтелектуальних здібностей, доброзичливий характер, універсалізм знань і широчінь творчого діапазону.

Результати. У статті на основі використання літературної спадщини І.Франка, документальних видань та соціогуманітарних досліджень здійснено спробу окреслити суспільний та інтелектуальний феномен Великого Каменяря, показати величність його постаті в контексті історії та сучасності. Обґрунтовано і такий феномен постаті І.Франка, що значною мірою визначається принциповою і безкомпромісною позицією «вічного революціонера» у важливих питаннях життя і творчої праці. На відміну від багатьох своїх ровесників та однодумців, І.Франко ніколи не зраджував власним світоглядним і життєвим переконанням. Наголошено, що блискуча пам'ять, ерудиція і спостережливість І. Франка були настільки винятковими, що давали йому можливість писати ґрунтовні наукові праці, не маючи під руками часто найнеобхідніших джерел. З подивом і захопленням писали знайомі письменники про його колосальну пам'ять, називаючи її «феноменальною, просто несамовитою». Виявлено, що зміна суспільно-політичних поглядів І.Франка відбувалась не раптово, не визначалась потребами політичної кон'юнктури, а була обумовлена їх внутрішньою еволюцією. Квінтесенцією еволюційних змін в ідейно-політичних поглядах І.Франка стало обґрунтування ним необхідності досягнення національної самостійності українським народом.

Наукова новизна полягає в обґрунтуванні образу І.Франка як будівничого української державності, щирості і послідовності його патріотизму, відсутності будь-яких меркантильних інтересів.

Практична значущість полягає в тому, що використання положень в освітній діяльності, обґрунтованих в статті, сприятимуть формуванню громадянськості та патріотизму молодого покоління.

Ключові слова: І. Франко, літературна спадщина, феномен, сучасність, талант, універсалізм.

Об'єкти та методи дослідження

До величної постаті Івана Франка, яка вже давно стала символом незламності і мужності, не згасає інтерес сучасників. У свідомості багатьох поколінь українців глибоко відклався відомий афоризм письменника: «Лупайте сю скалу, нехай ні жар, ні холод не спинить вас». Він став основним лейтмотивом життя І.Я. Франка, провідною зорею у його науковій, літературній, громадсько-політичній діяльності. Сучасники називали Івана Франка вічним революціонером неспокоїного людського духу, великим каменярем поступу, титаном думки і титаном праці і, врешті, українським Мойсеєм. Проте він не вважав себе таким, а